

*Рецензію отримано
29.06.2026р.*

*Голова наукової спеціалізованої
вченої ради ДФ 26.133.126
доктор філол. наук, доцент
Гімзівська Т.В.
ТГГ -*

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.133.126
У Київському столичному університеті
імені Бориса Грінченка,
доктору філологічних наук, доценту,
завідувачу кафедри світової літератури
Факультету української філології,
культури і мистецтва
Бітківській Галині Володимирівні

Рецензія

Жигун Сніжани Віталіївни, доктора філологічних наук, доцента,
професора кафедри української літератури,
компаративістики і грінченкознавства
Факультету української філології, культури і мистецтва
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
дисертаційної роботи Михайлюка Андрія Ростиславовича «Художні
виміри сексуальності й ідентичності в азійсько-американській квір-прозі
початку ХХІ століття», подану до захисту на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 035 Філологія, галузь знань 03 Гуманітарні науки

1. Актуальність теми дослідження.

Цього року один з романів (О. Вуонг «На цій Землі прекрасні ми мить»), що став об'єктом розгляду у цій дисертації, вийшов в українському перекладі. В анотації до нього видавництво характеризує його як «зворушливий роман-сповідь сина до матері про дитинство, родину, про біль і найголовніше – про любов» і розширює: «Автор зображає складну, проте беззаперечну любов між матір'ю-одиначкою та сином. Також він украй чесно змальовує проблеми раси, класу, маскулінності та інші сучасні непрості аспекти сьогодення Америки, заплямованого наркоманією, жорстокістю й травматичними подіями, утім, не позбавленого співчуття та вразливості». Втім один з онлайн магазинів (<https://balka-book.com>) супроводив його застереженням: «Увага! Продукція сексуального характеру або інша продукція з віковим обмеженням. Продаж

неповнолітнім заборонено. Продаж відповідно до вікового обмеження»¹. Ця червона ремарка після цілком звичайної анотації дивує, особливо, якщо зважити, що на сторінці книг Д.Г. Лоуренса «Коханець леді Чаттерлей» чи Ентоні Берджеса «Механічний апельсин» вона відсутня. Застереження насправді виявляє замовчування теми, якій присвячено рецензовану дисертацію. Видаючи «найвагомійший дебютний роман останніх років» (слова з тієї ж анотації), видавці не стали вказувати його належність до квір-прози, очевидно, не бажаючи ризикувати щодо продажів. Ця історія якнайкраще доводить актуальність дисертації Андрія Михайлюка, який аналізує і оцінює азійсько-американську квір-прозу, щоб вона стала зрозумілою українському читачеві. Ця дисертація розширює українські квір-студії, і її теоретичні та методологічні пропозиції можуть бути використані для аналізу української квір-прози, пропозиція якої значно перевищує спроби літературознавчої рецепції. Таким чином, дослідження Андрія Михайлюка сприятиме адекватному аналізу квір-прози зарубіжного і українського походження та допомагатиме усім учасникам літературного процесу оцінювати її без замовчувань та заборон.

2. Наукова новизна результатів дослідження

Рецензована робота – перша в українському літературознавстві, яка пропонує читачу комплексний аналіз азійсько-американської квір-прози початку ХХІ ст. як цілісного ідейно-естетичного феномену. Окрім цього, непопулярність квір-студій в українському літературознавстві спричинилася до того, що досліднику довелося самостійно формувати методологічні позиції, зокрема схему аналізу квір-ідентичності персонажів прозового твору, способи систематизації матеріалу та уточнювати основні поняття (квір-проза, квір-ідентичність). Тож новизна цього дослідження не викликає сумнівів.

3. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації

---

¹ <https://balka-book.com/ua/sovremennaya-proza-2608/na-tsy-zeml-prekrasn-mi-lish-mit-324058>

Рецензована робота узагальнює основні здобутки квір-студій літератури, зокрема й українських, формуючи зручну методологічну рамку (тут варто окремо вказати на доданий глосарій, укладений дисертантом на основі опрацьованих джерел). Спираючись на методологію, дисертант обґрунтовує поняття квір-прози як формозмістової єдності і пропонує схему аналізу квір-ідентичності персонажів у прозовому творі. Ці спостереження будуть надзвичайно корисними для української науки, де квір-студії розвивалися спорадично.

Практичне значення пов'язане передусім із запропонованою моделлю аналізу квір-ідентичності персонажів, яка може набути застосування в українських квір-студіях літератури. Але також результати дослідження будуть корисними для промоційних проєктів вітчизняної квір-прози і сприятимуть нормалізації діалогу між різними суспільними групами.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження зумовлена ретельним опрацюванням теоретичних джерел з гендерних і квір-студій, ідентичності та сексуальності, формулюванням вдалої схеми аналізу останніх у тексті квір-прози та перевіркою її на дванадцяти художніх текстах. У сукупності все це дає підстави вважати, що сформульовані наукові положення і висновки дослідження є теоретично, методично й емпірично вмотивовані та достовірні.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння методологією. Дисертант ставив собі за мету «охарактеризувати азійсько-американську квір-прозу крізь призму сексуальності й ідентичності» (с.16). Цілісна характеристика явища, яку подають висновки роботи, дає змогу ствердити, що мета досягнута. Для цього дисертант опрацював значну кількість теоретичних праць і вибудував послідовний і логічний наратив, що спирається на авторську схему аналізу квір-ідентичності персонажів. На підставі персонажного аналізу дисертант характеризує квір-прозу як психографічну розповідь про відкриття і прийняття своєї сексуальної ідентичності. Важливим

конструктивним чинником явища дисертант вважає травму, розповідь про переборення якої трансформує класичний жанр роману виховання.

Рецензована робота виконана в руслі методології квір-студій, проте об'єкт її досліджень спонукав дисертанта інкорпорувати також методи постколоніальних досліджень. Водночас досягнуті результати свідчать, що дисертант оволодів загальнонауковими методами (аналізу, узагальнення, класифікації, моделювання), порівняльно-типологічним методом, а також методами інтерсекційного, наративного, жанрового аналізу, психоаналізу та психографії.

6. Апробація результатів дослідження.

Результати роботи висвітлено у 4 наукових публікаціях, одна з яких є у співавторстві, що вийшли у наукових виданнях, включених на дату оприлюднення до переліку фахових видань України, ще 2 публікації додатково висвітлюють результати дослідження. Апробація проміжних результатів відбулася на 6 наукових конференціях, три з яких були міжнародними, а ще дві — всеукраїнськими з міжнародною участю. Публікації та виступи відбивають найважливіші положення роботи та досягнені результати, презентуючи азійсько-американську квір-прозу як цілісний художній феномен.

7. Структура та зміст дисертації.

Структура роботи відповідає вимогам, що висуваються до робіт на здобуття ступеня доктора філософії. У вступі Андрій Михайлюк окреслює актуальність дослідження, формулює мету і завдання, визначає предмет і об'єкт дослідження, описує теоретико-методологічну базу, методи дослідження та вказує на новизну роботи, яка визначає теоретичне і практичне значення її.

На початку першого розділу «Теоретичні межі та літературно-критичний контекст» дисертант визначається зі своїми центральними поняттями, зокрема окреслює розуміння сексуальності й ідентичності, які вважає «універсальними інструментами осмислення соціально-культурних процесів» (с.74), оскільки

пов'язані із механізмами влади, підпорядкування й опору, втілюваними у тексті через нарацію та образи. У другому підрозділі дисертант оглядає сучасний літературно-критичний дискурс квір-прози США і пропонує власне визначення її та окреслює загальні властивості, спираючись на знакові теоретичні праці цього дискурсу. У третьому підрозділі дисертант прагнув відстежити художню генезу мотивів сексуальності та ідентичності в літературному процесі, прокладаючи місток між сучасними творами та античністю.

Другий розділ має назву «Особистість і соціум в азійсько-американській квір-прозі», і у ньому дисертант розглядає, як квір-література відтворює гендерну флюїдність, травму самоусвідомлення і необхідність її проговорення, щоб зробити висновок про квір-прозу як психографію. Цей розділ цікавий застосуванням вже класичних ідей К.Карут та Д.ЛаКапри, сформованих на матеріалі історичних травм, до аналізу квір-прози, а також поєднанням квір-теорії та психографії, яка стає «джерелом соціальної критики та внутрішнього перетворення суспільства» (с.126). Виклад у цьому розділі ведеться відповідно до класичного дослідницького кола: від теоретичних формулювань до аналізу художніх текстів, а від результатів його до уточнення теорії.

Розділ третій «Жанрово-сюжетні особливості азійсько-американської квір-прози» розпочинається з розгляду трансформацій жанру роману виховання, які дисертант окреслює як нелінійність і фрагментарність наративу, неоднозначність та відкритість фіналу, культурну гібридність як основу ідентичності персонажа та оказіональність стилю. Далі дисертант повертається до ідеї травми, щоб відстежити її наслідки для нарації квір-прози. Третій підрозділ має назву «Відгомони національних й етнічних мотивів у квір-текстах», хоч частіше дисертант веде мову про архітекстуальність, пов'язавши її із ідеями Ж.Делеза та Ф.Гваттарі про літератури меншин. Якщо у всіх попередніх підрозділах акцент було сфокусовано на сексуальній ідентичності, а етнічний досвід був «обтяжуючою обставиною», то в цьому підрозділі дослідницький фокус

змінюється. Водночас це також підрозділ з найвужчою теоретичною основою, внаслідок чого і виникає необґрунтоване ковзання між мотивом і жанром. Підсумовує розділ визначення квір-ідентичності персонажів, яке охоплює ідентифікацію з різними формами сексуальності на особистому рівні та рівні спільноти, який передбачає внутрішній та зовнішній компоненти.

У висновках дисертант підсумовує головні характеристики квір-прози як художнього явища та наводить схему аналізу квір-ідентичності персонажів, що передбачає розгляд прямих та непрямих репрезентацій.

8. Дотримання академічної доброчесності

У своїй роботі дисертант сміливо поєднував різні теоретичні підходи та ідеї, що створило оригінальні ракурси для розгляду об'єктів дослідження. Тож результати, яких досяг Андрій Михайлюк, є самостійними і самобутніми. Аналіз тексту роботи дозволяє констатувати, що норми академічної доброчесності дотримано в повному обсязі.

9. Дискусійні положення та зауваження.

Дисертація Андрія Михайлюка представляє комплексну характеристику сучасної азійсько-американської квір-прози, що спирається на надійне теоретичне підґрунтя. Втім, попри загальний високий рівень роботи, окремі рішення дисертанта викликають застереження.

1. Передусім, мені йдеться про обраний синхронічний підхід: робота оцінює сукупність аналізованих творів переважно у лінійних зв'язках, як горизонтальний зріз явища, дуже обмежено звертаючись до діахронії. Видається, що, зважаючи на недостатню поінформованість навіть фахових читачів у темі, варто було б у першому розділі зробити екскурс в історію розвитку азійсько-американської квір-прози. У роботі зазначено, що «розвиток квір-літератури у Сполучених Штатах Америки тісно пов'язаний із соціально-політичними зрушеннями» (с.51), однак лише згадано події, які на неї вплинули, а згодом дисертант вказує на твори-предтечі В.Вулф, О.Вайлда та інших. Думаю, що

навіть короткі згадки перших і подальших авторів азійсько-американської квір-прози, їхніх творів, обставин оприлюднення та рецепції їх, покращили б розуміння шляху, який сформував сучасні якості об'єкта дослідження.

2. Друга заувага також пов'язана із обмеженим відтворенням діахронії у роботі. Підрозділ 1.3. обіцяє читачу «Художню генезу мотивів сексуальності й ідентичності в літературному процесі», однак обмежується джерелами переважно грецької античності, яка не виглядає насправді релевантною для об'єкта дослідження. А поява у цьому підрозділі роману «Джоні Епплсід» (2018) Джошуа Вайтгета виглядає невиправданою (згадку роману Маделін Міллер 2011 можна сприймати як приклад рецепції античних мотивів). Натомість звернення до східних джерел, так само, як і корінних американців, у підрозділі дуже обмежене. Проте огляд цих джерел, а також біблійної традиції різних релігійних груп, що обмежували розвиток сексуальних мотивів в Америці, є необхідним для розкриття генези, заявленої в назві підрозділу.

3. Третя заувага стосується підрозділу 3.3. «Відгомони національних й етнічних мотивів у квір-текстах», який часто апелює до національних міфологій, фольклорних уявлень та літературних традицій. Однак ці звернення не покликаються ані на етнокulturологічні дослідження, ані на компаративні. Тож навіть коли читач згоден вірити на слово, що «лист про історію життя – це усталений фольклорний жанр» (с.178) чи що основа роману нагадує «фольклорні уявлення про духів» (с.178), не вистачає інформації, щоб оцінити ступінь традиційності/новаторства автора.

Попри зазначені зауваження, слід визнати, що дисертація Андрія Михайлюка виконана на належному теоретичному та методологічному рівнях, містить нові, актуальні та перспективні для подальших досліджень ідеї, практичне значення яких не викликає сумнівів. Дисертація Андрія Михайлюка повністю відповідає вимогам МОН України до наукових праць дослідницького жанру.

Дисертація «Художні виміри сексуальності й ідентичності в азійсько-американській квір-прозі початку XXI століття» є завершеною науковою працею, а отримані автором, Михайлюком Андрієм Ростиславовичем, результати є новими та науково обґрунтованими.

Дисертаційна робота відповідає вимогам п.6-9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 №44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (зі змінами) наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а її автор Андрій Михайлюк заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія.

Рецензент:

Професор кафедри української літератури,
компаративістики і грінченкознавства
Факультету української філології, культури і мистецтва
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
доктор філологічних наук,
доцент

Сніжана Жигун

СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА	
Код ЄДРПОУ 45307965	
ВЛАСНИЙ ПІДПИС	
	ЗАСВІДЧУЮ
<small>(п.і.б.)</small>	
<small>(посада)</small>	